

УДК 94 (3)

JEL Classification: N54, N64, N94

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2021-4.84.03>

В. П. Руденко, д.геогр.н., професор,
<https://orcid.org/0000-0002-7542-4399>

К. В. Грек, аспірант,
<https://orcid.org/0000-0002-0132-2103>

Т. В. Ємчук, к.геогр.н., асистент,
<https://orcid.org/0000-0002-3533-9587>

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

РЕГІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І ПРОМИСЛУ ПІВНІЧНО- ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ДОКТОРА МИРОНА КОРДУБИ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Видатний український учений, професор Мирон Кордуба (1876–1947) зробив фундаментальний внесок у розвиток історичних, економічних, географічних, топонімічних наук. Ним підготовлено та опубліковано у названих сферах понад 450 наукових праць, значна частина яких до цих пір знаходиться в рукописах і є маловідомою для сучасників. Одним з таких капітальних досліджень є монографія Мирона Кордуби «Північно-західна Україна», що вийшла друком у Відні у 1917 р. Третина монографії присвячена регіонально-економічним проблемам розвитку сільського господарства та промислу краю, до складу якого вченим віднесені українська частина Городненської губернії, південно-західна частина Минської губернії, Історична Волинь та Холмщина.

Метою дослідження є висвітлення основних регіонально-економічних проблем розвитку сільського господарства та промислу Північно-Західної України напередодні Першої світової війни, піднятих Мироном Кордубою і які є практично невідомими сучасним науковцям.

Результати. Доктором Мироном Кордубою здійснений глибокий, комплексний аналіз регіонально-економічних проблем розвитку сільського господарства та промислу Північно-Західної України. Виявлена територіальна диференціація у структурі землекористування краю. З'ясовані регіональні відмінності у розподілі земель між її

«посідачами» (власниками). Оцінена вартість земель у групі приватних власників. Здійснені детальний аналіз продуктивності та визначені перспективи розвитку рослинництва – головної галузі сільського господарства регіону. Зроблений невтішний висновок про значну відсталість тваринництва Північно-Західної України на загальноєвропейському рівні.

Сформульовані проблеми розвитку промислу краю: бідність мінеральними ресурсами; вкрай виражена нерівномірність промислового розвитку між губерніями та повітами регіону; у галузевій структурі – переробка харчових продуктів рослинного і тваринного походження, вироби з дерева та лісові промисли склали 4/5 загального обсягу промислової продукції. Особливостями розвитку промислу краю були переважання у його структурі виключно дрібних підприємств, низька вартість річної продукції в розрахунку на душу населення.

Практичне значення. Матеріали статті можуть бути використані для загальних і спеціальних курсів з економічної історії та регіональної економіки.

Перспективи подальших досліджень. Всестороння оцінка творчої спадщини професора Мирона Кордуби.

Ключові слова: Мирон Кордуба, регіонально-економічні проблеми, сільське господарство, промисел, Північно-західна Україна.

Кількість джерел: 8; кількість таблиць: 3; рисунків: 1.

Valerii Rudenko, Doctor of Geographical Sciences, Professor,
<https://orcid.org/0000-0002-7542-4399>

Kateryna Hrek, Postgraduate Student,
<https://orcid.org/0000-0002-0132-2103>

Tetiana Yemchuk, Candidate of Geographical Sciences, Lecturer,
<https://orcid.org/0000-0002-3533-9587>

Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University, Chernivtsi

REGIONAL-ECONOMIC PROBLEMS OF AGRICULTURAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH-WESTERN UKRAINE IN DR. MYRON KORDUBA'S WORKS

Summary

Professor Myron Korduba (1876–1947), an outstanding Ukrainian scientist, is among the most essential contributors to the development of historic, economic, geographical and toponymic sciences. In said areas, he prepared and published over 450 scientific works, and

a great portion of these is found as the author's handwriting is still little known to contemporaries. "Pivnichno-Zakhidna Ukraina" (North-Western Ukraine), Myron Korduba's monograph, published in Vienna in 1917, was among the author's most fundamental works. The work focused (over one-third of it) on the exposure of regional-economic problems of agricultural and economical development within these lands that covered the part of Horodnenska Province, the south-western part of Mynsk Province, historical Volyn and Holmshchyna.

The work aims at Myron Korduba's highlighting major regional-economic problems of development of agriculture and economy in North-Western Ukraine on the eve of World War I and still little known to present-day scientists.

Doctor Myron Korduba deeply and comprehensively analyzed regional-economic problems of agricultural and economic development in North-Western Ukraine. Territorial differentiation in the structure of land use was disclosed. Regional differences in land distribution between their owners were established. The land value within a group of private owners was estimated. Productivity of plant growing, a principal branch of farming in the region, was thoroughly analyzed as well as perspectives of its development were given an outline. A distressing conclusion was made with respect to the significant backwardness of cattle breeding in North-Western Ukraine on a general European level.

The authors had formulated economic development problems of the region. Among others were the following: poor mineral resources; the significant difference in the industrial development of regional provinces and districts; the processing of plant and cattle food, woodcrafts and forest economy comprised 4/5 of overall production under the sectoral structure. The prevalence of small firms in the structure of the regional economy, and low costs of annual per capita production were essential specificities of the regional development.

Materials of the article can be used for lecturing either general or specialized courses in economic history and regional economics.

Overall assessment of Professor Myron Korduba's creative heritage.

Keywords: Myron Korduba, regional economic problems, agriculture, economy, North-Western Ukraine.

Number of sources – 8; number of the tables – 3; number of drawings – 1.

Постановка проблеми. Однією з найголовніших комплексних наукових праць доктора Мирона Кордуби є його «Північно-Західна Україна», що впродовж десяти місяців 1917 року друкувалася у віденському «Вістнику Союзу визволення України» (з 19 березня (число 12) до 4 листопада (число 45), а потім вийшла у світ окремим виданням [1–3]. У названій монографії вченим підняті і глибоко розглянуті економіко-географічні, регіонально-економічні,

політичні проблеми розвитку краю, що в українсько-польському та українсько-білоруському прикордонні включав 19 повітів колишніх Городненської з південно-західної частини Минської губернії, Історичної Волині та Холмщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене доктором Мироном Кордубою фундаментальне дослідження Північно-Західної України, на жаль, в силу певних обставин залишається маловідомим сучасним науковцям і, як наслідок, – звужується первинна основа для побудови еволюційної картини розвитку регіону, обґрунтування його перспектив. Лише останніми роками до розгляду «Північно-західної України» доктора Мирона Кордуби побіжно зверталися О. І. Шаблій, О. І. Вісьтак [4; 5], В. П. Руденко, К. В. Грек [6], Т. Ю. Кульчицька [7], І. О. Федорів [8]. Так, зокрема, О. І. Шаблієм здійснений передрук окремих фрагментів вказаної праці Мирона Кордуби у його відомій хрестоматії для студентів економічних, географічних факультетів, факультетів міжнародних відносин з коротким аналізом монографії вченого загалом [4]. В. П. Руденком та К. В. Грек окреслені основні складові економічної та географічної спадщини Мирона Кордуби [6]. Т. Ю. Кульчицькою проведене історико-біобібліографічне дослідження творчого доробку вченого [7], а І.О. Федорів висвітлені напрацювання Мирона Кордуби, насамперед, в історичній площині [8].

Ось чому **метою нашої розвідки** є висвітлення основних регіонально-економічних проблем розвитку сільського господарства та промислу Північно-Західної України напередодні Першої світової війни, піднятих доктором Мироном Кордубою.

Майже четверта частина монографії «Північно-західна Україна» доктора Мирона Кордуби присвячена проблемам сільського господарства краю. Йдеться про її п'ятий розділ «Рільництво й годівля домашніх звірят» [3, с.47-68]. Слід зразу ж відзначити високий професіоналізм і глибокий та всесторонній науковий

аналіз, здійснений автором дослідження. Так, зокрема, варто навести укрупнений перелік основних питань, що характеризують розвиток рільництва, розглянутих доктором Мироном Кордубою, щоб пересвідчитись у цьому: «...зайняті у хліборобстві на 1000 душ населення; структура землекористування; посідачі (власники) землі; вартість землі приватних власників; розподіл «мужицької землі» за величиною господарств» (тут і далі збережено наукову мову Мирона Кордуби, що використовувалась на початку ХХ ст. – автори). Далі ж подається географічна оцінка посівних площ, валових зборів, продуктивності рослинництва, поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин Північно-Західної України (див. табл. 1 та 2).

Характеристика основних показників розвитку сільського господарства краю постійно супроводжується їх зіставленням з аналогічними даними сусідніх країн, Європи загалом. Це є визначальною особливістю методики регіонально-економічного аналізу і синтезу доктора Мирона Кордуби. Безсумнівно, зібрані та опрацьовані дослідником матеріали є неоціненним надбанням як вітчизняної, так і світової наукової спадщини.

Зупинимось детальніше на виявлених територіальних особливостях розвитку рільництва Північно-Західної України. Так, кількість зайнятих у хліборобстві, лісництві та рибальстві на 1000 осіб населення найбільшою була у Волинській та Минській губерніях, найменшою – у Холмській. Холмська губернія, як відомо, була утворена лише у середині 1912 р. з частин Люблинської та Сідлецької губерній. У зв'язку з відсутністю з цієї причини даних М.Кордуба використовував наявну інформацію по Люблинській і Сідлецькій губерніях для характеристики Холмщини.

Цікаво простежити територіальні відмінності у структурі землекористування краю. Так, зокрема, частка ріллі зростає від Минської, Волинської до Городненської та Холмської губерній. Саме в такій послідовності, що закономірно, падає лісистість регіонів

краю. Відмінності у географічному розподілі сіножатей і пасовищ між губерніями відносно незначні (близько 6% між крайніми за величиною показника Минською (13,5%) та Городненською (19,6%) губерніями.

Досить значними, проте, є регіональні відмінності в організаційній структурі посідачів (землевласників). Особливою строкатістю між губерніями виділяються так звані «мужицькі надільні землі» – землі, що були залишені селянам у користування після селянської реформи 1861 року в Російській імперії. Так, якщо у Минській губернії їх частка серед всіх посідачів складала 24,3%, то у Волинській – вже 39,8, Городненській – 46,3, а на Холмщині – 55,5% [3, с. 49].

Доктор Мирон Кордуба акцентує увагу на такому болючому для української громади питанні, як «національна приналежність земельних власників» у групі приватних посідачів. В ті часи поширювалось твердження, що, мовляв, більша частина приватних земель краю знаходиться у «польських руках». Насправді ж, як засвідчують приведені доктором Мироном Кордубою матеріали, у трьох губерніях – Городненській, Минській і Волинській польські посідачі не досягають і $\frac{1}{3}$ від усіх приватних власників. І лише у Холмській губернії – близько 35%.

Важливою інформацією для з'ясування еволюції розвитку виробників сільськогосподарської продукції краю є аналіз їх територіального розподілу за величиною господарств. Географічні відмінності за цією характеристикою між окремими губерніями є досить значними. Так, зокрема у Городненській губернії господарства більше 10 десятин (11 га) становили близько $\frac{4}{5}$ від їх загальної кількості, у Минській губернії домінуючими були господарства величиною 7–10 десятин (третина від усіх господарств), на Волині переважали 5–7 десятинні господарства, у той час як на Холмщині $\frac{3}{4}$ всіх господарств мали площу від 1,64 до 8,55 га.

Сучасних дослідників сільського господарства нашої держави, безумовно, зацікавлять матеріали, проаналізовані Мироном Кордубою, що характеризують посівні площі, валовий збір та урожайність основної «рільничої продукції» Північно-Західної України (див. табл. 1). Найбільш урожайними, практично за всіма сільськогосподарськими культурами, були повіти Люблинської губернії, за якими йшли райони Сідлецької та Волинської губерній.

Характерною ознакою оцінкових суджень вченого, що яскраво відображало його порівняльно-географічний підхід, було зіставлення даних по краю з відповідними показниками провідних європейських держав. Дослідник констатує «господарську відсталість» Північно-Західної України. В австрійських краях, наприклад, урожайність пшениці становила 13,7 ц/га, жита – 13,8 ц/га, ячменю – 14,6 ц/га, в Норвегії ці показники відповідно були на рівні 16,6 ц/га, 15,9 ц/га, 18,1 ц/га, в Німеччині середній збір з 1 га ріллі складав по пшениці 20,7 ц/га, житу – 17,8 ц/га, ячменю – 20,1 ц/га [3, с. 49].

Водночас, відзначає вчений, «рільнича продукція північно-західної України покриває запотребування місцевого населення, плодів вистарчає для його виживлення», а за окремими культурами є «надвишка плодів» [3, с. 63– 64]. Йдеться про пшеницю, жито, ячмінь та гречку. Якщо ж до них додати ще й картоплю як «визначний засіб поживи» українця, то Північно-Західна Україна в її етнографічних межах щорічно продукує *«більше ніж два мільйони метричних сотнарів кормового збіжа на вивіз»* [3, с. 65]. Вчений прогнозує, що за умов піднесення освітнього рівня хліборобів, проведення необхідних меліоративних заходів, покращення обробітку ріллі Північно-Західна Україна уже в найближчий час могла б уп'ятеро збільшити вивіз кормового збіжжя – до 10 млн ц, а Східна Галичина – 7 млн ц [3, с. 65].

**Територіальні відмінності у виробництві основних видів
продукції рослинництва («рільничої продукції»)
Північно-Західної України у 1907–1911 роках***

«Рільнича продукція»	Губернії					Разом
	Городне- нська	Минська	Волин- ська	Любли- Нська	Сідлець-ка	
1	2	3	4	5	6	7
Пшениця						
Посівна площа («засіяний простір»), тис. га	24,5	32,2	275,2	105,0	42,9	479,8
Валовий збір, тис. ц	216,7	260,4	2725,2	1281,9	471,0	4955,2
Урожайність, ц/га	8,8	8,1	9,9	12,2	10,9	10,4
Жито						
Посівна площа, тис. га	416,8	634,5	625,0	227,8	250,7	2154,8
Валовий збір, тис. ц	3116,9	4236,5	5182,5	2235,3	2168,6	16939,8
Урожайність, ц/га	7,5	6,7	8,3	9,8	8,6	8,0
Ячмінь						
Посівна площа, тис. га	53,2	109,0	185,4	99,0	27,7	475,3
Валовий збір, тис. ц	399,6	845,4	1679,2	1187,2	282,2	4393,6
Урожайність, ц/га	7,5	8,0	9,1	12,0	9,8	9,2
Овес						
Посівна площа, тис. га	182,9	270,1	435,0	170,3	130,8	1189,1
Валовий збір, тис. ц	1244,6	2077,4	3984,1	1662,6	1119,9	10088,6
Урожайність, ц/га	6,8	7,7	9,1	9,8	8,6	8,5
Гречка						
Посівна площа, тис. га	32,7	78,3	131,2	34,0	14,1	290,3
Валовий збір, тис. ц	139,0	339,8	867,5	258,2	91,2	1695,7
Урожайність, ц/га	4,3	4,3	6,6	7,3	6,5	5,9
Бульба						
Посівна площа, тис. га	117,1	196,4	150,7	111,4	107,8	683,4
Валовий збір, тис. ц	734,6	1375,8	1158,8	1333,9	1002,4	5605,5
Урожайність, ц/га	62,7	70,1	76,9	119,7	93,0	82,1
Тююкн						
Посівна площа, тис. га	4,4	-	320,0	-	-	324,4
Валовий збір, тис. ц	87,0	-	3941,6	-	-	4028,6
Урожайність, ц/га	20,0	-	12,3	-	-	12,4

*Джерело: [3, с. 58–59].

Тваринництво, або як іменує його Мирон Кордуба, «годівля домашніх звірят», відіграє у Північно-Західній Україні лише «другорядну роль» (див. табл. 2). Впродовж 1907–1911 років поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин (за винятком коней) зменшилося. Головна причина – падіння ціни на продукцію тваринництва (наприклад, вовну) та «пошесні недуги». У той же час вчений висловлює сумнів щодо достовірності статистичних даних по свинарству та вівчарству краю, оскільки населення занижувало поголів'я «домашніх звірят», побоюючись відповідного оподаткування з боку влади.

Таблиця 2

**Поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин
Північно-Західної України (1907–1913 рр.)***

Основні види сільськогосподарських тварин (тис. голів)	Губернії					Разом
	Городненська	Минська	Волинська	Люблинська	Сідлецька	
Коні	226	419	688	222	134	1689
Рогата худоба	554	1094	1130	340	310	3428
Вівці та кози	516	624	673	167	140	2120
Свині	250	484	594	153	67	1548

*Джерело: [3, с. 66].

Таким чином, підбиваючи підсумки регіонально-економічних досліджень сільського господарства Північно-Західної України, проведених Мироном Кордубою, наголошуємо на їх комплексності та глибині аналізу. Основна увага автором звернута на виявлення територіальної диференціації у структурі землекористування краю, оцінці продуктивності та перспектив розвитку рослинництва – головної галузі сільського господарства регіону. У той же час дослідником зроблений невтішний висновок про значну відсталість тваринництва Північно-Західної України на загальноєвропейському рівні.

Шостий розділ монографії доктора Мирона Кордуби – «Промисл» [3, с. 68]. Дослідник розпочинає свій економіко-географічний аналіз з оцінки природних ресурсів промисловості. Його загальний експертний висновок – «Північно-західна Україна дуже бідна мінеральними засобами» [3, с. 68].

Серед корисних копалин, що відіграють провідне значення у великій промисловості, доктор Мирон Кордуба називає поклади кам'яного вугілля у Кременецькому повіті на Волині, залізні руди (бурий залізняк і болотна руда) Полісся. Правда, відзначає вчений, що через великий вміст фосфору ці руди є економічно неефективними для виробництва заліза.

Промислове значення мають, хіба що, будівельні матеріали – пісковик, граніт і базальт Ровенського повіту, мармур та глини у Кременецькому повіті. Дослідник звертає увагу і на значні ресурси бурштину на Рівненщині.

У промисловості краю станом на 1897 рік було зайнято 82–113 осіб на 1000 душ населення, що значно нижче, ніж, наприклад, у Польщі (154 особи) чи Саксонії, де майже половина працюючих «живе з промислу» [3, с. 68]. У Північно-Західній Україні основна частина «промислового» населення була зайнята домашніми та дрібними промислами, ремеслами, а саме: виробництвом виробів з дерева (стельмаший промисл, боднарство, теслярство, столярство); вироби з металів (ковальство та слюсарство); переробка мінеральних субстанцій (гончарство), переробка тваринних продуктів (кушнірство/кожемяцтво), переробка волокнистих продуктів (ткацтво, виробництво сукна) тощо.

Для детального аналізу територіальних особливостей розвитку промисловості краю у розрізі повітів та губерній доктор Мирон Кордуба скористався матеріалами міністерства торгівлі та промислу Росії за 1900 рік.

Ним зібрана унікальна інформація про кількість промислових підприємств, річний обсяг промислової продукції та її галузеву

структуру по кожному з 19 повітів чотирьох губерній Північно-Західної України.

За результатами опрацювання опублікованих Мироном Кордубою матеріалів про фабричний промисл краю нами побудована стовпчаста діаграма, що характеризує річний обсяг промислової продукції підприємств повітів регіону (верхня частина) та кількість промислових підприємств Північно-Західної України (нижня частина) (див. рис. 1). Як бачимо, спостерігається певна пряма залежність між обсягом виробленої продукції та кількістю промислових підприємств у повіті.

Провідний за рівнем промислового розвитку в краї – Ровенський повіт, на 39 підприємствах якого зосереджувалось майже 16% усього фабричного промислу Північно-Західної України. Другим за обсягом річної промислової продукції був Грубешівський повіт – близько 12% виробництва краю, третім – Пинський – 11,6%. Таким чином, названі вище три повіти майже на 2/5 визначали промисловий профіль регіону. Серед найбільших виробників промислової продукції доктор Мирон Кордуба виокремлює велику рафінаду сиропу у Вел. Олексині коло Рівна, лісопильню в Оржеві, фабрику сірників, фабрику цвяхів, фабрику стеаринових виробів (всі у самім Пинську), Грубешівський повіт відзначається рільничим промислом [3, с.72–77].

Не менш цікавим і важливим є економіко-географічний аналіз галузевої структури промисловості краю, що ґрунтовно описується дослідником. Нижче нами подається узагальнений скорочений витяг з приведених вченим даних про фабричний промисл Північно-Західної України (див. табл. 3), що характеризує його внутрішню організацію, або, як висловлюється Мирон Кордуба, – «поділ промислу на рубрики».

До «рубрики I» віднесена переробка харчових продуктів рослинного та тваринного походження (борошно, олія, цукор, тютюн, м'ясо, риба і т. і.). «Рубрика II» – тваринні нехарчові

продукти: мило, шкіра, кістки, пір'я тощо. «Рубрика III» – вироби з дерева та лісові промисли. «Рубрика IV» – видобування мінералів та металів і їх переробка. «Рубрика V» – переробка волокнистих субстанцій (вовни, конопель, льону і т. і.). «Рубрика VI» – виробництво хімічних продуктів (нафти, газу, паперу, фарб, сірників, гуми тощо), «Рубрика VII» – інші промислові виробництва [3, с.71–72].

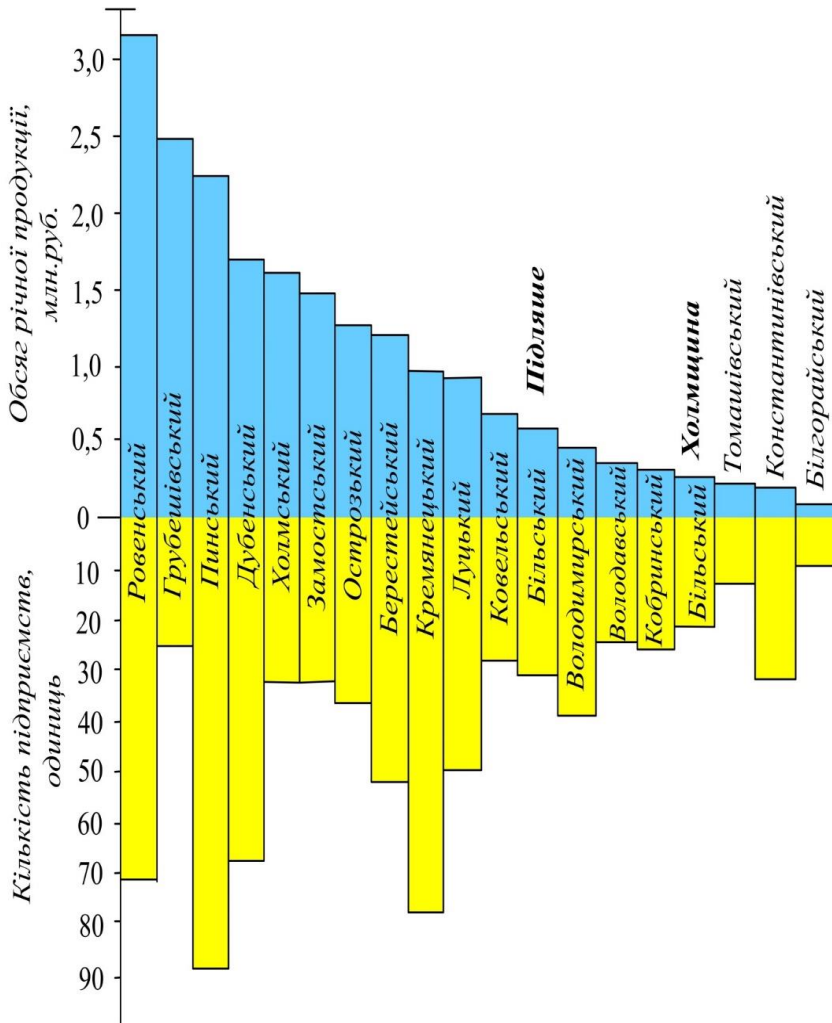

Рис. 1. Річний обсяг промислової продукції та кількість промислових підприємств повітів Північно-Західної України*

*Джерело: [3, с. 72–77].

**Галузева структура промислової діяльності
у Північно-Західній Україні***

Губернії та повіти	Поділ промислу на галузі («рубрики»), %						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
1	2	3	4	5	6	7	8
А. Підляше (південна частина							
Городненської							
губернії)	28,5	8,5	20,9	19,0	9,8	12,3	1,0
Більський	25,0	5,6	26,8	8,9	33,7	-	-
Берестейський	19,5	11,5	19,6	28,8	-	18,8	1,8
Кобринський	68,9	-	14,6	-	-	16,5	-
Б. Полісе (південно-західна частина							
Минської губернії)							
Пинський	23,2	12,4	23,5	15,1	6,8	15,6	3,4
	23,2	12,4	23,5	15,1	6,8	15,6	3,4
В. Холмщина	79,4	-	10,1	7,9	0,3	0,6	1,7
Холмський	69,6	-	2,4	22,9	1,1	0,7	3,3
Білгорайський	78,7	-	-	-	-	8,2	13,1
Більський	47,1	-	45,2	2,4	1,3	4,0	-
Володавський	64,3	-	23,3	11,8	-	0,6	-
Грубешівський	98,9	-	0,3	0,5	-	-	0,3
Замостський	69,4	-	23,2	4,2	-	0,6	2,6
Константинівський	84,3	-	-	15,7	-	-	-
Томашівський	66,0	-	31,5	-	-	-	2,5
Г. Історична Волинь	53,2	1,3	34,1	8,9	1,0	1,4	0,1
Володимирський	79,9	0,9	18,9	0,3	-	-	-
Дубенський	78,8	1,7	10,5	5,4	-	3,6	-
Ковельський	64,5	0,9	23,7	10,9	-	-	-
Кремянецький	59,3	4,6	32,7	1,5	-	1,0	0,9
Луцький	52,6	-	15,7	21,1	10,6	-	-
Острозький	50,5	2,6	15,9	31,0	-	-	-
Ровенський	33,1	-	62,4	2,3	0,4	1,7	0,1
Північно-західна Україна	56,0	2,8	23,4	10,4	2,4	3,9	1,1

*Джерело: [3, с. 72–77].

Як видно з табл. 3, основною галуззю промислової діяльності у Північно-Західній Україні у 1900 р. була харчова (у її сучасному розумінні) – «рубрика I» (за Мироном Кордубою). Хоча, наприклад,

виробництво мила і миючих засобів, що нині відноситься до харчової промисловості, на початку ХХ ст. включалося до «рубрики II» – тваринних нехарчових продуктів.

Харчова промисловість в окремих повітах краю продукувала більше або майже $\frac{4}{5}$ усього фабричного промислу (Грубешівський повіт – 98,9%, Константинівський – 84,3%, Володимирський – 79,9%, Дубенський – 78,8%). У той же час у поліських районах частка цієї галузі становила менше $\frac{1}{4}$ (див. Берестейський повіт – 19,5% чи Пинський повіт – 23,2%).

Другою за значенням у Північно-Західній Україні була лісова і деревообробна промисловість – «рубрика III» (за Миронем Кордубою). Питома вага цього виду промислової діяльності по краю загалом – близько $\frac{1}{4}$, на Історичній Волині – понад $\frac{1}{3}$. У таких повітах, як: Ровенський – підприємства галузі виробляли 62,4% продукції усього фабричного промислу, Більському – 45,2%, Кременецькому – 32,7%, Томашівському – 31,5%.

«Рубрика IV» – видобування мінералів та металів і їх переробка – третій за вагою вид промислової діяльності краю (10,4%). Значно вищими показниками від середньорегіональних відзначалися такі повіти, як Острозький (31,0%), Берестейський (28,8%), Холмський (22,9%), Луцький (21,1%).

Четвертою галуззю промислової діяльності у Північно-Західній Україні стало виробництво хімічних продуктів. Найбільш розвинутим цей промисел був у Берестейському, Кобринському та Пинському повітах.

Інші галузі «фабричного промислу» відіграють загалом у регіоні допоміжну роль, хоча в окремих районах їх значення може бути істотним, як наприклад, «переробка волокнистих субстанцій» у Більському районі Підляше, де ця «V рубрика» охоплює понад $\frac{1}{3}$ всіх промислових виробництв.

Завершуючи розгляд «Промислу» Північно-Західної України, доктор Мирон Кордуба насамкінець наголошує на таких його

характерних особливостях: по-перше, переважанні виключно дрібних промислових підприємств, що мають обсяг річного виробництва близько 27 тис. руб.; по-друге, низькій вартості річної продукції в розрахунку на душу населення – близько 5 руб., тоді як, наприклад, на Катеринославщині вона сягала 105 руб. [3, с. 77].

Отже, **загальні висновки.** Доктором Мироном Кордубою науково доведено, що Північно-Західна Україна об'єднана з українськими землями тісними економічними зв'язками, значною спорідненістю господарського життя, $\frac{3}{4}$ населення якої є хліборобами, доставкою на західні ринки продовольства, продуктів, продуктів лісництва та гірництва та «спровадженням відти фабричних виробів». Незважаючи на низький рівень системи господарювання, продукти рільництва покривають потреби місцевого населення та дають спроможу у кілька разів наростити обсяги виробництва. Перспективою краю є акцент на подальший повномасштабний розвиток домашнього промислу.

Список використаних джерел:

1. Кордуба М. Північно-західна Україна. *Вісник Союзу визволення України*. 1917. № 12. С. 182–183.
2. Кордуба М. Північно-західна Україна. *Вісник Союзу визволення України*. 1917. № 45. С. 717–719.
3. Кордуба М. Північно-західна Україна. Відень: Накл. Союзу визволення України, 1917. 89 с.
4. Професор Мирон Кордуба. Новітня українська суспільна географія : хрестоматія для студентів геогр. та екон. ф-тів і ф-тів міжнародних відносин / Упоряд.: проф. О. Шаблій. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2007. С.152–154.
5. Шаблій О. І., Вісьтак О. І. Географічні атласи Мирона Кордуби. *Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис*. 2017. № 36. С. 60–63.
6. Руденко В., Грек К. Професор Мирон Кордуба : географічна спадщина. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту: збірник наук. праць*. 2018. № 795. С.20–23.
7. Кульчицька Т. Ю. Мирон Кордуба (1876–1947) : історико-бібліографічне дослідження. Львів : Львів. націон. бібліотека ім. В. Стефаника, 2012. 248 с.
8. Федорів І. Мирон Кордуба як вчений : життя і діяльність. *Історія української географії*. 2006. № 14. С. 12–23.

References:

1. Korduba, M. (1917). North-Western Ukraine. *Vistnyk Soyuzu vyzvolennya Ukrainy [Bulletin of the Union for Liberation of Ukraine]*, no. 12, pp. 182–183 (in Ukr.).
2. Korduba, M. (1917). North-Western Ukraine. *Vistnyk Soyuzu vyzvolennya Ukrainy [Bulletin of the Union for Liberation of Ukraine]*, no. 45, pp. 717–719 (in Ukr.).
3. Korduba, M. (1917). *Pivnichno-zakhidna Ukraina [North-Western Ukraine]*. Nakl. Soyuzu vyzvolennya Ukrainy, Viden' (in Ukr.).
4. Ed. Shabliy, O. (2007). *Profesor Myron Korduba. Novitnia ukrains'ka suspil'na geografiya [Professor Myron Corduba. The latest Ukrainian social geography]*. Publishing Center of the Lviv National I. Franko University, Lviv, pp.152–154 (in Ukr.).
5. Shabliy, O.I., Vis'tak, O.I. (2017). Geographical Atlases by Myron Korduba. *Istoriya ukrains'koyi geografii. Vseukrains'kyi naukovo-teoretychnyi chasopys [History of Ukrainian Geography. National Scientific-Theoretical Bulletin]*, no. 36, pp. 60–63 (in Ukr.).
6. Rudenko, V., Grek, K. (2018). Professor Myron Korduba: Geographical Heritage. *Naukovyi visnyk Chernivetskogo un-tu [Scientific Bulletin of Chernivtsi University]*, no. 795, pp. 20–23 (in Ukr.).
7. Kul'chyts'ka, T.Yu. (2012). *Myron Korduba (1876–1947): istoryko-bibliografichne doslidzhennya [Myron Korduba (1876–1947): A Historic-Bibliographical Study]*. Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library, Lviv, 248 p. (in Ukr.).
8. Fedorfiv, I. (2006). Myron Korduba as Scientist: Life Course and Activity. *Istoriya ukrains'koyi geografii [History of Ukrainian Geography]*, no. 14, pp. 12–23 (in Ukr.).